

STELLING

We komen maar niet vooruit met het veenweidedossier. Opgeven of een doorbraak forceren?

Het veenweidedossier

Het lijkt of er weinig substantieels gebeurt in de veenweidegebieden. Is dat ook zo? En moeten zo ja, moeten we het maar opgeven en is over een eeuw al onze veengrond weggeoxideerd? Of moeten we een doorbraak forceren, en hoe dan? En wat is dan het resultaat? We vroegen het aan vier mensen die er in de praktijk mee te maken hebben.

Door **Rob Janmaat**

“Het rijk moet de regie nemen”

HENK BAAS

Hoofd Landschap bij de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed

“Ik ben het wel eens met de stelling. We hebben ons, ook als RCE, in de afgelopen jaren veel beziggehouden met het veenweidelandschap. Dan valt op dat je hetzelfde verhaal al leest in stukken uit de jaren tachtig en dat er in de tussentijd weinig veranderd is.

Het is een lastige problematiek. Bij de gaswinning kun je een partij aanwijzen en aanspreken, maar dat is hier veel lastiger. Bovendien durft niemand zich echt uit te spreken, omdat ze bang zijn dat ze dan mee moeten betalen aan de oplossing. Het PBL heeft berekend dat het 15 miljard euro kost om het probleem echt aan te pakken. Daar deinst iedereen voor terug.

Het gevolg is dat we met z'n allen als een kikker in een pan heet water zitten. Er is bestuurlijk lef voor nodig om uit de impasse te komen: keuzes maken om het watersysteem te veranderen en besluiten om op bepaalde plekken niet meer te bouwen. Dat soort keuzes worden uit de weg gegaan. Het blijft bij kleine projecten,

bijvoorbeeld een meer natuurlijke situatie met een hoog waterpeil in Waterland. Of een nieuw samenwerkingsverband bij Gouda, dat werkt aan een verandering van het watersysteem. Maar op de meeste plaatsen gaan we door met ontwateren en peilverlaging.

En dat zal voorlopig ook niet veranderen. Het probleem van de bodemdaling heeft geen plek in het regeerakkoord gekregen, terwijl de oplossing alleen van nationaal niveau kan komen. Ik sluit me aan bij de roep van Maarten Hajer om een deltaplan voor de veenweiden, onlangs tijdens het Deltacongres. Het rijk zal hierin de regie moeten nemen, want de provincies en de gemeenten hebben hier de middelen niet voor. Bovendien hebben ze vaak de blik alleen op het eigen grondgebied gericht.

De waterschappen nemen ook een belangrijke plek in als het gaat om bijvoorbeeld de peilbesluiten, maar daar heeft de landbouw een grote invloed. Ingrijpen in het watersysteem is niet in hun belang, dus daar

hoeven we geen drastische besluiten van te verwachten.

In de komende jaren zullen de veranderingen daarom beperkt blijven tot pilots en experimenten. Dat gebeurt op verschillende plekken. Misschien kan dit van onderop voor nieuwe beweging zorgen. Op enig moment zullen we toch de afslag moeten nemen.”

“We naderen het moment van kanteling”

PETER DE RUYTER

landschapsarchitect en schrijver van
‘Vloeiend landschap’:

“Ik ben het niet met de stelling eens. Je ziet op dit moment juist dat de urgentie toeneemt. Al meer dan een jaar pleit ik voor een nationaal gebiedsprogramma Ruimte voor het Veengebied. Dat werd een paar weken terug op het Deltacongres nog eens onderstreept door Maarten Hajer, bekend van zijn vorige functie als directeur van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL). Hij wees met name op de enorme CO₂-uitstoot die veroorzaakt wordt door veenoxidatie. Die uitstoot is in Nederland net zo groot als die van een kolencentrale. En dat gaat nog meer worden, want door de klimaatsverandering krijgen we nattere winters en drogere zomers, en juist die droge periodes zullen voor een versnelde veenoxidatie zorgen als we op dezelfde voet verder gaan.

Bovendien krijgen we steeds beter zicht op de samenhangende problemen die gaan ontstaan als we doorgaan met onszelf naar de bodem malen. In Friesland is het gevolg dat de moerasnatuurgebieden als eilanden steeds wat hoger komen te liggen en onherroepelijk gaan ‘leeglopen’ naar de dalende omgeving. Maar ook kunnen we verwachten dat de

beken in het aangrenzende zandgebied, zoals de Linde en de Tjonger, zullen gaan verdrogen.

Ook de waterschappen raken er steeds meer van doordrongen dat er wat moet gebeuren. Door de toenemende hoogteverschillen en abrupte overgangen in het veenlandschap nemen de beheerlasten toe, niet alleen in het bemalen maar bijvoorbeeld ook bij het onderhoud van de veenkades. Die kunnen door verdroging gaan scheuren en wegzakken en het brengt hoge kosten met zich mee om dit te voorkomen.

Wat ook positief kan werken is dat er steeds meer aandacht komt voor natuurinclusieve landbouw. Die is gebaat bij een vitale, humusrijke bodem en nattere omstandigheden, bijvoorbeeld voor weidevogels in het voorjaar. Bij de huidige heroriëntatie in de landbouw is het alleen wel de vraag hoe je de juiste boer op de juiste plaats krijgt. Ook positief is dat er heel voorzichtig proeven worden gedaan met natte teelten die de sponswerking van het veen optimaal benutten. Dit staat nog in de kinderschoenen, maar er zijn al positieve resultaten te melden.

Al deze bewegingen: de CO₂-uitstoot, de stijgende kosten en de heroriëntatie in de landbouw, zorgen ervoor dat we het moment naderen dat er een kanteling gaat komen. Dus misschien is het wel zo dat er buiten op dit moment nog niet veel fundamenteels gebeurt, maar de urgentie binnen neemt toe en daarmee ook het zicht op verandering.”

“We hebben vooral bestuurlijk lef nodig”

THEO VOGELZANG

Onderzoeker Wageningen Economic Research

“Inhoudelijk kan ik de stelling onderschrijven. Het is nu vooral nog pappen en nathouden, de urgentie wordt onvoldoende gevoeld. Ik zie er langzaam wel wat in veranderen. Het Platform Slappe Bodem zwingelt de discussie aan, en je ziet daarvoor dat er ook bestuurlijk meer energie op het onderwerp komt.

Ik plaats overigens nog wel een kanttekening bij de huidige discussies, want het lijkt steeds meer te gaan over adaptatie en niet over mitigatie. Ofwel, we richten ons nog steeds op het bestrijden van de effecten van bodemdaling en we zijn nog steeds bezig met het vertragen van het proces. Dat is nog wat anders dan het probleem bij de wortel aan te pakken.

Kijk naar alle aandacht voor de onderwaterdrains. Dat is een vorm van adaptatie. Dit vertraagt het proces richting een fundamentele aanpak van de bodemdaling alleen maar. Bovendien is het voor onderwaterdrains noodzakelijk dat er meer gebiedsvreemd water wordt binnengelaten. Dat heeft effecten voor de waterkwaliteit. Daar hoor ik nog maar weinig mensen over. En dan is het nog steeds een groot probleem om dit grootschalig toe te pas-

sen, want de boeren gaan dat pas doen als de overheid het vergoedt. Het is de vraag of die subsidies er gaan komen.

Ik ben nog steeds voorstander van de belangrijkste conclusies die in het boek ‘Waarheen met het veen’ zijn opgenomen: kies voor het principe functie volgt peil en voor grotere peilvakken. Beide principes leiden ertoe dat we (ook boeren) moeten leren omgaan met nattere omstandigheden in het gebied. Als we de problematiek echt willen aanpakken is dat onontkoombaar.

Als we kiezen voor peilfixatie, zal de veenoxidatie op enig moment ophouden. In een polder bij Moordrecht wordt hier al studie naar gedaan. De consequentie is dat het in die polder steeds natter wordt. We moeten de landbouw helpen om hier mee om te gaan en op zoek te gaan naar nieuw bedrijfssystemen en verdienmodellen. Zodra CO2 serieus geprijsd wordt, kan hier een vergoeding uit voortkomen. Natte teelten, zoals lisdodde en azolla kunnen ook uitkomst bieden. Dit past nu nog niet goed in de bedrijfsvoering, maar misschien wel als de boer hier een onderdeel van zijn bedrijfssysteem van maakt. Dan produ-

ceert hij of zij dus niet alleen maar melk en vlees op het bedrijf, maar ook grondstoffen voor de *biobased economy*. Alles overziende lijkt er op dat bestuurders nog niet zo ver zijn dat ze fundamentele keuzes durven te maken. En dat is wel wat we nodig hebben: bestuurlijke lef!”

“We naderen het moment van kanteling”

JAN VAN WEPEREN

lid dagelijks bestuur Wetterskip Fryslân

Ik ben het ten dele met de stelling eens. Er is in de laatste jaren relatief weinig veranderd ten opzichte van de echte grote verandering in het veenweidegebied in de jaren '70 – '80. In Friesland is er toen voor gekozen het veen diep te ontwateren, vaak tot meer dan 1,00 meter onder maaiveld. Dat heeft geleid tot een hele goede landbouwproductie, maar ook tot daling van de bodem.

Door ontwatering van het veen oxideert het en daardoor daalt de bodem. Om dezelfde drooglegging te behouden worden de peilen vervolgens weer verlaagd. En dat versnelt de oxidatie van het veen weer: een vicieuze cirkel. Het betekent dat we in steeds meer situaties tegen de grenzen van het systeem aanlopen. Zo moeten we de gemalen eerder vervangen, op een aantal plaatsen zijn we in 100 jaar aan het derde gemaal toe. Op andere plekken komen houten funderingen droog te staan, die beginnen te rotten en ook dat brengt extra kosten met zich mee. De contrasten tussen de agrarische vraag naar diepe ontwatering

en de maatschappelijke omgeving worden steeds groter.

Daar kun je de toenemende zorg over de CO₂-uitstoot door veenoxidatie bij optellen - we hebben in Friesland 70.000 hectare veen, dat stoot veel CO₂ uit. Dat is allemaal deel van de maatschappelijke realiteit waar we wat mee moeten. En dat gebeurt ook.

Samen met de provincie hebben we de veenweidevisie opgesteld, waarin we de balans proberen te zoeken tussen agrarische productie en de waarden van de veenweiden. We willen de bodemdaling vertragen door de peilen te verhogen naar 90 cm onder maaiveld in de winter en 60-70 cm in de zomer. Dat is voor ons een stap voorwaarts, al weet ik dat het peil in andere delen van het land geregeld op 20 – 40 cm onder maaiveld zit. We zetten op sommige plekken in op onderwaterdrainage, op andere plekken willen we boeren schadeloos stellen voor hogere peilen via groenblauwe diensten,

we kijken naar mogelijkheden voor natuurinclusieve landbouw in combinatie met weidevogelkerngebieden en op nog andere plekken doen we pilots met natte teelten. De enige manier om het veen te redden is eigenlijk om het veel natter te maken. Dit gaat echter niet samen met de huidige landbouwpraktijk. Samen met de landbouw willen we zoeken naar oplossingen om de veenoxidatie te beperken. En op een aantal plekken streven we naar zoveel mogelijk behoud van het veen.

Het is ondertussen wel duidelijk dat de urgentie toeneemt en dat er volop beweging is in het veen. Op twee manieren, in letterlijke zin in de vorm van bodemdaling en in figuurlijke zin omdat dat natuurlijke proces ons noodzaakt tot handelen.

Ik hoop dat we over tien jaar kunnen zeggen dat de bodemdaling in de kansrijke gebieden met (veel) meer dan 50% is gereduceerd en dat we in Friesland goede stappen voorwaarts hebben gezet om de bodemdaling te beperken.